

Nr 187.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om studielån med statlig kreditgaranti åt vissa flyktingstudenter.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sandler m. fl.* (I: 189) och den andra inom andra kammaren av herr *Bergstrand m. fl.* (II: 161), har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att studielån med statlig kreditgaranti måtte beviljas även flyktingstudenter, som bedriva studier vid landets universitet och högskolor, varvid lånevillkor och behörighetskrav skola vara desamma som för svenska studenter.

Till stöd för det i motionerna framställda förslaget har anförts bland annat följande.

Ett statligt stöd till flyktingstudenterna synes motiverat bl. a. av arbetsmarknadsskäl. Bristen på intellektuell arbetskraft inom flertalet yrkesområden gör det angeläget att flyktingstudenterna utnyttjas och därför beredas möjlighet att — utan av alltför stora ekonomiska svårigheter betingade täta studieavbrott — snabbt slutföra sina studier.

Stöd för denna uppfattning lämnas av kungl. arbetsmarknadsstyrelsen, som i en den 31 oktober 1950 dagtecknad underdånig skrivelse betecknat det som en brist, att begåvade men medellösa flyktingar äro uteslutna från möjligheten att i det vittförgrenade systemet av lån och stipendier erhålla statligt stöd för utbildning inom sådana intellektuella yrkesområden, som de visat fallenhet för. Situationen på den intellektuella arbetsmarknaden har varit ett av motiven för de senaste årens strävan att möjliggöra tillträde till högre studier för alla därtill lämpade för att därmed tillvarataga landets begåvningsreserv. Den tillgång, som flyktingstudenterna i detta sammanhang kunna representera, bör enligt arbetsmarknadsstyrelsens mening beaktas, heter det vidare i skrivelsen.

Det torde icke vara erforderligt att närmare understryka, att jämväl humanitära skäl motivera ett statligt stöd till flyktingstudenterna.

Nära nog allmän enighet torde därför råda om önskvärdheten av att flyktingstudenterna beredas statligt stöd. Osäkerhet har emellertid rätt beträffande de lämpliga formerna härför.

I princip synes det icke oriktigt, att flyktingstudenterna göras delaktiga av de stödformer, som beretts svenska studenter. Då det studentsociala reformprogrammet på grund av det statsfinansiella läget endast till en mindre del kunnat genomföras och då därför mycket begränsade medel stå till förfogande för statsstipendier och räntefria studielån, torde emellertid det statliga stödet till flyktingstudenterna för närvarande böra begränsas till studielån med statlig kreditgaranti, varvid det likväl förutsättes, att

Kungl. Maj:t i annat sammanhang bereder flyktingstudenterna tillfälle att söka licentiand- och doktorandstipendier.

Studielån med statlig kreditgaranti på de villkor, som gälla för svenska studenter, är tveklöst den billigaste formen för statligt stöd till flyktingstudenterna, samtidigt som denna form — även om den måste anses som en minimiåtgärd — skapar ekonomiska förutsättningar för att flyktingstudenterna utan studieavbrott skola kunna nå fram till en akademisk examen. Den förlustrisk, som staten ikläder sig genom att låntagare av en eller annan orsak ej kan återbetala lånet, synes vara reducerad till ett minimum redan genom den noggranna prövning av låneansökningar, som sker i statsstipendienämnderna och dessas beredande organ. Av ekonomiska skäl torde denna stödform således icke kunna avvisas. Med hänsyn till de speciella problem, som kunna komma att uppstå, när denna låneform öppnas för flyktingstudenterna, kan det ifrågasättas, huruvida icke statsstipendienämnderna böra inhämta yttrande över inkomna låneansökningar från flyktingstudenter från dels statens utlänningskommission, dels de myndigheter, som ha att besluta om dispens för studier för utländska studerande vid landets universitet och högskolor.

Utskottet får erinra därom, att *Sveriges förenade studentkårer* i en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 2 januari 1951 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen åtgärder för att underlätta studiemöjligheterna för flyktingstudenter vid svenska universitet och högskolor, varvid särskilt studielån med statlig kreditgaranti borde ifrågakomma.

Garantilånenämnden har den 25 april 1951 avgivit infortrat utlåtande i ärendet och härvid anfört huvudsakligen följande.

Garantilånenämnden har inhämtat att omkring 400 flyktingstudenter för närvarande studera vid svenska universitet och högskolor. Omkring 150 studera humanistiska ämnen, ett femtiotal naturvetenskapliga ämnen, 15 juridik och 75 medicin, medan 65 bedriva studier vid de tekniska högskolorna och 15 vid tandläkarhögskolorna. De av dessa flyktingstudenter, som önska finansiera sina studier genom lån, torde kunna uppskattas till omkring 200 och den genomsnittliga lånesumman för varje lånsökande har beräknats till 2 500 kronor för läsår.

De hjälpaktioner, som igångsatts av ungdoms- och studentorganisationer, kunna icke beräknas tillgodose flyktingstudenternas behov av ekonomiskt stöd under läsåret 1951/52.

Med hänsyn till det av arbetsmarknadsstyrelsen i skrivelse den 31 oktober 1950 gjorda uttalandet ävensom av sociala och humanitära skäl finner garantilånenämnden det önskvärt att de obemedlade utländska studenter, som uppehålla sig som flyktingar i vårt land och i fråga om begåvning och utbildning äga förutsättningar för de universitets- och högskolestudier de här önska bedriva, lämnas statligt ekonomiskt stöd i någon form. Beträffande den stödåtgärd, som enligt SFS skrivelse närmast borde ifrågakomma, nämligen studielån med statlig kreditgaranti »på samma villkor och efter motsvarande prövning, som gälla för svenska studenter», kan emellertid garantilånenämnden icke bortse från vissa speciella problem, vilka enligt nämndens mening medföra, att man för flyktingstudenterna icke utan vidare kan tillämpa de bestämmelser enligt vilka studielån med statlig kreditgaranti nu utlämnas till svenska studenter.

I de fall, då i en författning icke angivits, att en viss statlig social stödåtgärd även kan komma i fråga för personer, som icke äro svenska medborgare, lära icke utländska medborgare kunna komma i åtnjutande av ifrågakvarande stöd. Det förhållandet att i kungörelsen den 16 juni 1950 (nr 469) angående studielån med statlig kreditgaranti icke givits någon bestämmelse om att studielånen skulle kunna utgå även till vid svenska universitet och högskolor studerande personer, som icke äro svenska medborgare, torde således få anses innebära, att lånen kunna utgå endast till svenska medborgare.

I den utsträckning flyktingstudenter bliva svenska medborgare kunna de alltså komma i åtnjutande av lånen enligt nämnda kungörelse. Omkring tre fjärdedelar av de flyktingstudenter som nu finnas i vårt land ankom hit 1944 eller tidigare. Det överbärande flertalet av dem fylla eller kommer inom den närmaste tiden att fylla ett av villkoren för att bliva upptagen till svensk medborgare, nämligen att under sju år ha haft hemvist här i riket. — I detta sammanhang bör anmärkas att de flyktingstudenter, som ankommit hit efter den 1 januari 1947, i valutaförordningens mening äro att betrakta som i utlandet bosatta personer, varför utlämnande av lån till dem formellt torde fordra valutakontorets tillstånd.

Bortsett från vad ovan anförts beträffande tillämpligheten av kungörelsen angående studielån med statlig kreditgaranti, inger ett användande i förevarande fall av låneformen starka betänkligheter. Främst är då att anföra, att det måste råda stor osäkerhet om huruvida flyktingstudenterna komma att stanna i vårt land. En del torde vara inställda på att förr eller senare lämna vårt land och fortsätta till länder som med hänsyn till det världspolitiska läget bedömas giva större trygghet än vårt. En dylik förflyttning underlättas därigenom att de flesta flyktingstudenter utbilda sig i sådana discipliner som ha en internationell arbetsmarknad.

De goda möjligheterna till studiefinansiering, som statsgaranterade lån skulle innebära, kunna även tänkas medföra att flyktingstudenter i andra länder skulle söka taga sin tillflykt till Sverige, enbart för att hit förlägga sina studier.

I åtskilliga fall torde tvekan kunna råda, om flyktingstudent har sådan förutbildning och ådalagt sådan studielämplighet att förutsättningar föreligga för studiernas avslutande genom akademisk eller högskoleexamen. Lån bör därför icke utlämnas innan vetskap vunnits om att lånesökanden erhållit vederbörlig dispens att avlägga examen.

Slutligen torde böra framhållas, att flyktingstudenternas antecedentia böra bli föremål för en noggrann utredning innan lån beviljas, då bland dem måhända finnas personer, som lämpligen icke böra erhålla det föreslagna stödet.

De anförda betänkligheterna äro enligt garantilånenämndens mening av sådan art och styrka, att de nuvarande bestämmelserna om studielån med statlig kreditgaranti icke kunna göras tillämpliga på flyktingstudenterna genom att de modifieras till att avse även studenter som icke äro svenska medborgare. Särskilda bestämmelser äro nödvändiga även för att betona, att det är fråga om en åtgärd av särskild beskaffenhet vid sidan om de vanliga studentsociala stödåtgärderna. Dessa särskilda bestämmelser om studieunderstöd åt flyktingstudenter böra utformas på sådant sätt att de ovan anförda betänkligheterna mot låneformen i största möjliga utsträckning elimineras.

Den förlustrisk som ligger i möjligheten, att vederbörande efter avslutad utbildning lämnar landet, torde kunna begränsas genom bestämmelse om borgen. Denna »borgen» skulle icke avse låntagarnas betalningsoförmåga i vanlig mening, utan risken för att låntagaren lämnade landet, innan han fullgjort sin betalningsskyldighet på grund av lånet.

Genom att kräva att lånesökanden skall under icke alltför kort tid ha bedrivit studier i Sverige och förete studieresultat, som ge anledning förmoda att vederbörande kommer att fullfölja studierna till examen, bör man kunna motverka den attraherande verkan de gynnsamma lånemöjligheterna eljest skulle utöva på flyktingstudenter utom Sverige. I samma syfte bör en högsta garantisumma för varje läsår bestämmas; härigenom skulle statsmakterna även kunna reglera låneverksamhetens omfattning. Förslagsvis skulle för läsåret 1951/52 få lämnas garanti för en sammanlagd lånesumma å högst 250 000 kronor.

En nödvändig förutsättning för att erhålla lån bör, som ovan anförts, vara, att vederbörande kan visa att han erhållit universitetskanslerns eller annan vederbörlig myndighets tillstånd att avlägga examen.

Den noggranna prövningen av lånesökandens antecedentia bör innefatta att utlänningskommissionens yttrande angående sökanden infordrats.

Sistnämnda förhållande torde nödvändiggöra, att ifrågavarande låneärenden behandlas centralt av garantilånenämnden, då utlänningskommissionens yttranden böra erhålla minsta möjliga spridning. Låneansökningarna böra ingivas till statsstipendienämnderna, som efter vanlig beredning med eget yttrande överlämna ärendena till garantilånenämnden.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har garantilånenämnden framhållit önskvärdheten av att obemedlade utländska flyktingstudenter, som i fråga om begåvning och utbildning ägde förutsättningar för universitets- och högskolestudier, lämnades statligt ekonomiskt stöd i någon form, men tillika betonat, att man för flyktingstudenternas del icke utan vidare kunde tillämpa de bestämmelser, enligt vilka studielån med statlig kreditgaranti nu utlämnades till svenska studenter. Garantilånenämnden har därför ansett särskilda bestämmelser nödvändiga, därest stödformen studielån med statlig kreditgaranti skulle komma flyktingstudenterna till del, och uppdragit vissa riktlinjer för understödsformens tillämpning på ifrågavarande lånesökande. Detta ärende är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Då utskottet biträder den uppfattning, varåt garantilånenämnden givit uttryck, är utskottet icke berett att tillstyrka bifall till det i förevarande motioner framställda yrkandet, vilket beträffande flyktingstudenterna innebär, att lånevillkor och behörighetskrav skola med avseende å erhållande av studielån med statlig kreditgaranti vara desamma som för svenska studenter. Utskottet vill emellertid i anledning av motionerna understryka, att utskottet såväl av de skäl arbetsmarknadsstyrelsen anfört som av sociala och humanitära skäl anser det önskvärt, att studiemöjligheterna för flyktingstudenter vid svenska universitet och högskolor underlättas genom åtgär-

der från den svenska statens sida. Närmast till hands ligger härvid att genomföra en anordning, som ansluter sig till vad av garantilånenämnden ifrågasatts. Utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t snarast möjligt upptager denna fråga till övervägande och för riksdagen framlägger det förslag i ämnet, vartill Kungl. Maj:t må finna anledning.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att motionerna I: 189 och II: 161 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 14 november 1951.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 186.
